

انعطاف در تاکتیک، ثبات در راهبرد

گفتمان پزشکيان مبتنی بر تفسیر عمل گرایانه از اصول انقلاب است

[عابد اکبری]

[استاد روابط بین الملل دانشگاه علامه طباطبائی]

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران از بدو پیروزی انقلاب بر پایه اصول و ارزش‌هایی بنا نهاده شده که برگرفته از آموزه‌های اسلامی، مردم‌سالاری دینی و صیانت از استقلال کشور بوده‌اند. در این منظومه فکری، سیاست خارجی نه ابزاری صرفاً تکنوکراتیک و معامله‌گرانه بلکه یکی از وجوه تحقق عدالت، عزت، حکمت و مصلحت در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی به شمار می‌رود. با وجود این، شرایط پرچالش منطقه‌ای و تحولات پیاپی در نظم جهانی ایجاب می‌کند که سیاست خارجی با بهره‌گیری از اصول ثابت به اقتضائات زمان نیز توجه داشته باشد. در این چهارچوب، دولت چهاردهم به ریاست دکتر مسعود پزشکیان، فصل تازه‌ای در سیاست خارجی ایران گشوده که قابل ارزیابی دقیق در چهارچوب گفتمان انقلاب اسلامی است. آنچه سیاست خارجی دولت چهاردهم را از دولت‌های پیشین متمایز می‌کند، نه انکار اصول انقلاب، بلکه تفسیر واقع‌گرایانه و عمل‌گرایانه از این اصول است. تأکید بر منافع ملی، فعال‌سازی ظرفیت‌های منطقه‌ای، بازتعریف تعامل با شرق و غرب و حرکت در مسیر کاهش تنش‌های غیرضروری، مهم‌ترین مؤلفه‌هایی هستند که در رویکرد جدید قابل شناسایی‌اند.

● دیپلماسی همسایگی؛ اولویت راهبردی دولت چهاردهم

یکی از برجسته‌ترین ابعاد سیاست خارجی دولت چهاردهم، تمرکز بر «سیاست همسایگی» و استفاده حداکثری از ظرفیت‌های جغرافیایی و تمدنی ایران در منطقه است. تجربه نشان داده است که بدون ارتباط سازنده با همسایگان، تحقق امنیت پایدار و توسعه اقتصادی دشوار خواهد بود. در همین راستا، دولت پزشکیان در مدت کوتاهی که از آغاز به کار آن می‌گذرد با اعزام هیأت‌های بلندپایه به کشورهای همسایه، از جمله عراق، قطر، ترکیه، عمان و جمهوری آذربایجان، پیام روشنی از اراده برای همکاری منطقه‌ای ارسال کرده است. سفرهای رئیس‌جمهوری به کشورهای همسایه طی یک سال گذشته نه تنها تداوم سنت حسن همجواری است، بلکه به تعبیر بسیاری از ناظران، تلاشی چندلایه برای فعال‌سازی مسیر دیپلماسی منطقه‌ای با رویکرد تعامل با غرب از دروازه منطقه نیز هست. این رویکرد دقیقاً در راستای بندهای «عزت، حکمت و مصلحت» سیاست خارجی جمهوری اسلامی قابل ارزیابی است.

● تنوع بخشی به سبب دیپلماسی؛ شرق و غرب توأمان

دستاورد دیگر سیاست خارجی دولت چهاردهم، تنوع بخشی به سبب دیپلماسی جمهوری اسلامی است. برخلاف برخی تصورات رایج، سیاست نگاه به شرق به معنای پشت کردن به غرب نبوده و نیست. دولت پزشکیان تلاش کرده تا با تقویت پیوندهای راهبردی با قدرت‌هایی مانند چین، روسیه، هند و کشورهای آسیای میانه، زمینه‌های همکاری اقتصادی، فناوری و امنیتی را توسعه دهد. در عین حال، مسیر تعامل با اروپا نیز مسدود نشده است. در مذاکرات اخیر با سه کشور اروپایی (تروئیکای اروپا) که به صورت جدی پیگیری شده، نشانه‌هایی از باز شدن باب گفت‌وگوها بر سر مسائل حساس مشاهده می‌شود. دولت چهاردهم تلاش می‌کند با مدیریت هوشمندانه فضای دیپلماتیک برای کاهش تنش و مهار بحران‌هایی چون اسنپ‌بک یا تمدید قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل تلاش می‌کند. این سطح از تعامل، بدون آن‌که از اصول انقلاب اسلامی عدول شود، بیانگر «انعطاف در تاکتیک» و «ثبات در راهبرد» است؛ گزاره‌ای که از عمق گفتمان انقلاب اسلامی و تجربه چهار دهه مقاومت فعال برمی‌خیزد.

● دیپلماسی اقتصادی؛ پیوند سیاست خارجی با سفره مردم

یکی از انتقادات مکرر به دستگاه سیاست خارجی در دهه‌های گذشته، عدم پیوند مؤثر با مسائل معیشتی و اقتصادی مردم بوده است. دولت چهاردهم در همین مدت کوتاه، تلاش کرده تا رویکردی متفاوت اتخاذ کند و سیاست خارجی را مستقیماً در خدمت رفع تحریم‌ها، گشایش‌های ارزی، تسهیل صادرات و ایجاد بازارهای جدید برای تولید داخل قرار دهد.

توسعه همکاری‌های تجاری با چین و روسیه، احیای پروژه‌های منطقه‌ای نظیر کریدور شمال-جنوب و کریدور شرق-غرب، تقویت پیوندهای ترانزیتی با آسیای میانه و استفاده از دیپلماسی برای تقویت صادرات انرژی به کشورهای منطقه، همگی نشانه‌هایی از این نگاه عمل‌گرایانه و معطوف به منافع اقتصادی ملی است. در چهارچوب گفتمان انقلاب اسلامی، توسعه اقتصادی نه صرفاً به عنوان یک هدف تکنیکی، بلکه به مثابه پیش‌نیاز برای عدالت اجتماعی، رفع فقر و ایجاد استقلال اقتصادی مورد توجه قرار می‌گیرد. از این منظر، سیاست خارجی دولت چهاردهم، نه صرفاً یک تاکتیک اجرایی، بلکه بخش جدایی‌ناپذیر از عدالت‌گستری و اقتصاد مقاومتی است.

● تعامل دیپلماتیک در سایه مقاومت منطقه‌ای

در ماه‌های گذشته، تحولات مهمی در منطقه از جمله جنگ ۱۲ روزه رخ داد که در تحلیل برخی ناظران، بخشی از نگرانی‌های رژیم صهیونیستی نسبت به افزایش قدرت دیپلماسی ایران بوده است. این تحلیل گرچه نیاز به بررسی‌های بیشتر دارد، اما از یک واقعیت مهم پرده برمی‌دارد: دیپلماسی موفق، الزماً در تعارض با «میدان» نیست، بلکه مکمل آن است. همان‌گونه که رهبر معظم انقلاب در سخنان متعددی تأکید فرموده‌اند، دیپلماسی باید مکمل مقاومت باشد، نه بدیل آن. دولت چهاردهم در همین راستا تلاش کرده است تا روابط خود با محور مقاومت را حفظ و تحکیم کند، در عین آن‌که از ظرفیت‌های این ارتباط برای ارتقای جایگاه دیپلماتیک ایران استفاده نماید.

● دوری از مسیر تندروها

دولت دکتر پزشکیان در سیاست خارجی نه در پی عبور از گفتمان انقلاب است و نه علاقه‌مند به بازتولید نسخه‌هایی از سیاست خارجی شعاری یا آرزومحور. چه آنکه اگر دولت او نبود، سیاست خارجی ایران ممکن بود به شکل خطرناکی به مسیر تندروانه و مبتنی بر گزاره‌های فارغ از واقعیت کشیده شود؛ مسیری که در آن تصمیمات مبتنی بر تحلیل واقعیت‌های میدانی و منافع ملی جای خود را به شعارها و آرمان‌های واهی می‌داد. در چنین رویکردی، سیاست خارجی بیش از آنکه ابزاری برای تأمین امنیت و منافع کشور باشد، به بازتولید نسخه‌هایی شعاری تبدیل می‌شد که اغلب از زمین واقعیت‌های سیاسی و دیپلماتیک فاصله داشت. تجربه‌های گذشته نشان داده است که تکیه بر آرزوها و شعارهای صرف، نه تنها توان دیپلماتیک کشور را تضعیف می‌کند بلکه مسیر تعاملات بین‌المللی را با مخاطرات جدی مواجه می‌سازد. دولت پزشکیان با اتخاذ سیاستی واقع‌بینانه و عمل‌گرایانه توانست از این لغزش جلوگیری کند و ایران را از گرفتار شدن در دام سیاست خارجی شعاری نجات دهد. در واقع آن‌چه در رفتار و گفتار دستگاه دیپلماسی دولت چهاردهم دیده می‌شود، تلاشی سنجیده برای اجرای اصول انقلاب در قالب مقتضیات زمانی، منطقه‌ای و بین‌المللی است. نگاه به جهان با عینک واقع‌گرایانه، فهم دقیق از تهدیدات و فرصت‌ها، بازتعریف مفهوم «منافع ملی» در نسبت با عزت و حکمت و توجه به اولویت‌های معیشتی مردم از جمله ویژگی‌های سیاست خارجی این دولت است. بی‌تردید قضاوت نهایی درباره موفقیت یا عدم موفقیت سیاست خارجی دولت چهاردهم نیازمند گذشت زمان بیشتری است. اما آن‌چه تا اینجا مشاهده شده، نشانگر آغاز یک مسیر نوین و متوازن است که اگر با تدبیر، انسجام درونی و حمایت حاکمیت ادامه یابد، می‌تواند به الگویی کارآمد برای پیشبرد سیاست خارجی در گام دوم انقلاب اسلامی تبدیل شود. »

اگر
پزشکیان
نبود

برند
کلی

شهریور ۱۴۰۴
هفته دولت
ویژندنامه